

Interview with Liusia Demianiv, Nadworna (IF_Nad_09_014)

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://www.jgaliciabukovina.net>)

Interview with Liusia Demianiv, Nadworna (IF_Nad_09_014)

Name: Liusia Vasylivna Demianiv

Code: IF_Nad_09_014

Born: 1936

Gender: Female

Nationality: Ukrainian

School: Medical College

Profession: Nurse

Length: 38:05

Transcription:

20 серпня 2009 р.

Надвірна.

If_Nad_09_014_Demyaniv

Збирали: Лена Кушнір (ЛК), Еліна Йоффе (ЕЙ)

Інформант: Демянів Люся Василівна (ЛВ)

[00:00:00-0](#)

Підходимо, на вулиці біля будинку стоїть бабуся, та її сусід. Запитуємо, як тут було до війни. Розповіла, що німці забирали людей в Німеччину. Просимо дозволу поговорити з бабусяю, сусід втручається в розмову.

[00:01:32-8](#)

ЛК:Скажіть, будь ласка, що тут було перед війною?

Розповідає про те, як її сім'я пережила війну. Батько пішов на фронт, а мама залишилася з 2

дітьми, було важко. Бабуся 36 р.н.

[00:02:17-6](#)

Памятає війну. Кидали бомби з літаків, це було на Великдень в 43 р.

[00:03:03-8](#)

І шибки не лишилося, розбомбили. Поранили родственника.

[00:04:10-1](#)

Втекли з Надвірної в село. Залишилися в старих сукінках

[00:05:15-9](#)

Батько був кушнір, виробляв шкури. В згорівшому, зітлівшому кожусі знайшли гроші.

ЛК: Як уже перейшли фронт, мадяри тікали. А тут дуже гарний міст був, такий з паркету, був би дотепер стояв, вони уклали (німці) жидами.

[00:06:03-5](#)

Туди жидів ловили, жида з ліса тягнули буки, і міст поклали жидами. І туди як мадяри тікали, взяли той міст і зняли. Вони самі втекли. аби за ними ніхто не гнався, а тоді розвалили той міст. То такий міст, що був би і тепер, дубовий. Чудесний був, дубовий.

[00:06:45-3](#)

Післявоєнний період - розкажує, що коли повернулися, було 10 сімей в їхньому будинку, нічого не лишилося. Л.В. була поранена в ногу (показує місце, де є слід від кулі), куля пройшла через мязи навильот, мама її носила, сама ходити не могла.

[00:08:05-0](#) Тато повернувся з фронту, мама була домогосподаркою, в сім'ї була вона і сестра. Х закінчила медучилище, потім працювала медсестрою, сестра працювала касиром. Повиходили заміж.

[00:09:06-6](#) Розповідає про своїх дітей та внуків, а вона живе-доживає.

ЛК: А давайте повернемося, ви розповідали про війну. А як до війни, окрім українців, хто тут жив до війни?

[00:10:00-5](#) **ЛВ::** Поляки жили, жида жили. **ЛК:** А як жили? Розкажіть. **ЛВ:** Мирно жили. Вони були дуже....Наприклад, жида були дуже великі спеціалісти, вони дуже гарно шили. Вони так з людьми добре. Поляки були. Багато хатів побудувалися на польських, бо хати погоріли, а були які поляки, то переїхали на Польщу переселяли. А українці звідти було переселення, з Польщі. **ЛК:** А євреї? **ЛВ:** Євреї... тут так знущалися. Я пам'ятаю, ще дитиною була, а тут так загородили, дошками, коло костьола, в центрі, велика яма - і вони туди брали туди. Їх всіх, ставали і їх... всіх-всіх, і діти маленькі. А ми йшли діти та й зазирали туди в дірки. А мама небожка... То я прийду додому, мама каже: "Нащо ви туди?"

[00:11:50-6](#) Коло заводу там теж було, що їх там били та в вивозили, там там була велика яма. (Нерозбірливо) Бачила, як була така велика яма, а земля так рухалася, видно, видно, живі ще люди були.

ЛК: А чому так до них ставилися? **ЛВ:** То німці до них так ставилися до жидів, інші люди так не ставилися до них. Але то вже коли німці зайшли туди. Не любили. Чому вони так ставилися, не знаю.

[00:12:19-8](#) До мого тата прийшов жид, він колись приходив до тата й каже: "Василю, сховай мене, я тебе так нагороджу золотом, каже, що ні дітям ні тобі не треба буде працювати". (нрзбр). А батько відповів: "Ні, - каже, мене зловлять, і тебе зловлять, і мої діти, і жінку убють, - каже, - а мені того не треба". А були такі люди, що ховали. вони після війни такі будинки побудовували".

[00:13:01-3](#) І доньки, і... Говорили, що ставили у підвалі стінку, і дві цегли витягали і їсти давали. І там він мав відро, і там сидів. Німці ту довго не були, але ж ніхто не знав, що вони так скоро, що то минеться

ЛК: А як звали того єврея, що приходив до вашого батька? **ЛВ:** Не пам'ятаю. Але моя мама цього мабеть не розказувала. **ЛК:** А не пам'ятаєте, чим він займався? **ЛВ:** Я вам не скажу. То я дитина ще була. Ми як підрости, мама скаже, що німці швидко відійшли від нас. Якби ж ми було знали... могли би переховати. то зараз би жили. і були такі Були такі випадки, що зводили будинки і знаходили там у стіні замуроване золото.

[00:14:05-1](#) Як в нас будували баню, біля церкви, то замуровали в цілі золото. **ЛК:** А хто замурував? **ЛВ:** Жиди замурували. вони дуже любили золото. То тепер єври та доляри, а вони любили золото, зберігали, золото ціну свою не тратить. Не зігниє, нічого. Та кажуть, де райком побудований, то й там будо замуровано золото.

Сюжет про те, як при будівлі лазні знайшли клад, та не могли його поділити, приїхала міліція та все забрала.

[00:15:17-7](#)

ЛК: А євреї чим займалися?

ЛВ: А євреї вони були дуже добрі люди. Вони мали магазини в нас, як тепер-то мають. Вони любили так порадити наших людей. Не можна сказати, що вони були погані. Бо мама небожка розказувала, що коли я захворіла, і стало запалення, то тоді так не було, як тепера, що взяла на руки та й пішла до лікаря. Вона вже зшила мені плаття, та не зшила, а йшл. Та до нього купити матерії, ситцю якогось там. А він кажеб "Устино, чого ти така сумна?" - "Йой, в мене така дитина слаба, - каже, - буде вмирати. Дай мені, - каже, - каже, на сукинку якогось матеріалу, аби я пориштована була, - каже". А я вже мала рік і два місяця. А мама... А він каже: "Що я, запалення вона має. То йди... " А мама прийшла, був сніг, але видко ще було всьо, тільки мороз трохи був. Та й каже: "Бери ліхтарню, та йди в город, та копай хреню..." Що таке хрін, знаєте? Каже: "І натри хреню вдосталь, скільки хреню натреш, стільки дай і муки, пшеничної разової, не петльової, а разової.

[00:16:59-2](#) І оливи. І такий зроби корж, загрій на рондликах, загрій, і на матерію. "І, - каже, - приклади на саме тіло, не бійся, воно не спече дитину, бо там є, - каже, - олива. Мама думає, зроблю, або буде легше, або буде гірше, але хто його знає, як то буде. Та й пішла та так зробила, дитину поставила в колиску. "Та й, - каже, дитина собі спить, а я трудна, бо я три ночі не спала дитина не спала і я не спала. Рано пробуджуюся, а на дворі все видко. І в хаті все видко. Видно, дитина моя вмерла, а я смерті своєї дитини не видержу". Мама до мене, а я так сплю. Маа... нрзбр "....а як ти дихаєш. А як ти дихаєєш, значить, ти будеш жити". (Далі секунд 10 нерозбірливо, потім повторює рецепт).

[00:18:11-8](#) "Тіло, - каже, - було червоне, але не спекло, тому шо там олія була". То тіло не допускало, аби спекти дитину.

Л.К.: А євреї давали в борг чи не? : Х Давали. Мій тато шкіри виправляв, і там через дорогу жили. А ми хотіли, пам'ятаю, як тепер, були конфети як бомби такі. Бомби називалися. А ми підемо туди та й кажемо, ви нам дайте бомби. А тато пішов туди та й каже: " Як мої діти будуть прибігати, ти їм давай одну на день, більше не давай. А я прийду в кінці місяця та й з тобою всьо розчитаюсь".

[00:19:01-5](#) А ми як то почули, то враз біжимо туди кожний день. (Знову повторює фразу, що

сказав батько). Тай то кажуть, що криза, та де там.... **ЛК:** А з процентами в борг чи ні? **ЛВ:** Так, було. Як брали багато, то жиди хотіли.... не процент, це якось інакше називалося, у них у поляків, у жидів (виправляється). **ЛК:** А згадайте. **ЛВ:** Не знаю. Я знаю, що щось платили жиду більше, як брали матеріали на місяць чи через два, то я тобі віддам. То таке було, з процентами, як і тепер є ця, як вона називається, проценти ростуть.

[00:20:03-6](#)

ЕЙ: Може, пам'ятаєте, як жиди якійсь свята святкували? **ЛВ:** Жиди святкували суботу, не палили, не варили, ніц-ніц-ніц. Нічого не робили в суботу, це в них був сабаш такий називався. **ЛК:** Сабаш? **ЛВ:** Так. **ЛК:** А що вони робили? **ЛВ:** Вони наперед собі рихтували, навіть їду всю. І в суботу вони собі святкували. Субота то не була робоча. Такий у них був закон жидівський. **ЛК:** А що ще в суботу робили? **ЛВ:** Ну вони так собі ходили. Ну, як у нас свято, то їсти варити, тако во, а у них навіть їсти не варили, тоді ж іще дрова, газу не було. То, кажуть, що брали та й сірника - черкне, двор, всьо-всьо-всьо.

[00:21:01-0](#) Черкне. і вже запалить собі, і більше нічого не робить. Моя мама небожна так розказувала. Як холодно, то холодно, а так на сонечку тепло. **ЛК:** А ще мама розказувала про якісь жидівські свята? **ЛВ:** Та у них було, як і у нас є свята, але я не памятаю. **ЕЙ:** А от єврейська паска? **ЛВ:** Єврейська паска? Цього я вам не скажу, чи була, але мала бути. А у нас ще є жиди. Є такі, що сховались, так вони живуть тепер-ка, діти їхні живуть та вони тієї традиції ще притримуються. Так як ми української, так вони своєї. Тепер-ка не заборонено. **ЛК:** А чули про таке: кучки? **ЛВ:** Кучки, кучки, були жидівські кучки.

[00:22:00-4](#) Але що то таке? Але було. Але що за свято, не можу сказати. **ЕЙ:** А от є єврейський цвинтар. А як вони хоронили? **ЛВ:** Вони хоронили, мали свого ксьондза, по-своєму хоронили. **ЕЙ:** А як? **ЛВ:** Цього я вам не скажу. Вони повтікали скоро після війни, їх всіх перевезли туди в Польщу. Це я вам не скажу. Але то є цвинтар, але далеко, аж коло заводу аж туди о, там є така плита. Такі плити просто і там написи є. **ЕЙ:** А малюнки є? **ЛВ:** Ні, нічого немає, ні фотографій немає, нічого. Хіба, кажуть, тепер-ка, деякі родичі приїжджають і хочуть відновити пам'ятники.

[00:23:01-1](#) Деякі уже так з фотографіями як у нас. **ЛК:** А чого раніше так не робили? **ЛВ:** Не знаю. Так не заведено у них. Маєте онде, моя племінниця в Греції.

[00:23:28-0](#)

Сюжет про те, як зараз хоронять в Греції. [00:24:09-5](#)

ЛК: А як євреїв тут хоронили, не пам'ятаєте? **ЛВ:** Тут я памятаю, як євреїв били, а як їх хоронили, я не памятаю. Тут таку яму, велику таку молилу вони самі на себе копали. І діти, і жінки. і чоловіки, гнали їх, все золото знімали, забирали. Такі були там. **ЛК:** А хто їх розстрілював? **ЛВ:** НКВД було. НКВД. Вони там їх розстрілювали. **ЛК:** А ви чули про таке приказаніє, було у євреїв? **ЛВ:** Не пам'ятаю. **ЕЙ:** А, може, пам'ятаєте, такий Гаман чи Хаман? [00:25:02-3](#) **ЛВ:** Може, щось таке було, але я не пам'ятаю, була дитиною. То, коли вже підросли, мама розказувала нам. А більше що я могла? Мама молода померла, в 60 років. Тату більше було, 84. **ЛК:** А нам ще розповідали, що у євреїв було обрезаєніє. **ЛВ:** Да, таке було, дітям робили, хлопцям. Таке було обрезаєніє. То таке на кінці бобика то робили таке обрезаєніє. Я робила 23 роки в роддомі медсестрою. То деяка дитина родилася так відразу, том и казали, жид, бо навіть ще не робили обрезаєніє, а так уродилося таке.

[00:26:03-8](#) На самому кінчику так біло, ну як вам сказати, шкірки не було, а таке було, що то робили. То я пам'ятаю. **ЛК:** А коли то їм робили? **ЛВ:** Як дитина була.... Скоро робили, після народження. **ЛК:** А хто це робив? **ЛВ:** Ну то певно лікарня, лікар мусив це робити. Обрезаєніє. Це я пам'ятаю. Бо то як вродилося, то й навіть не треба робити! **ЛК:** То то тільки у євреїв таке

було чи ні? **ЛВ:** Ні-ні, тільки було у жидів, у українців це не роблять. То у жидів такий був закон, після народження робили.

[00:27:01-4](#) **ЛК:** А скажіть, будь ласка, були якісь легенди, приказки, що говорили про жидів в селі? **ЛВ:** Та, що в селі, партизани, багато... тоді багато в селі вибили тих жидів. Так як тут НКВД, так в селі то били приїжджі. **ЕЙ:** А в якому селі? **ЛВ:** та, ось і Грабівка, Завій, то мій чоловік звідти був, то він мені розказував, що на цьому місці жиди були, такі добрі, каже. люди, нащо люди їх вибили, каже, забрали перини, подушки, всьо забрали, і хату розбили і дошки позабирали всьо.

[00:28:00-7](#) Отакі наші люди, каже. **ЕЙ:** А чому вони так до них ставилися? **ЛВ:** Не знаю, чомусь так вони жидів... Чули, що з ними у містах роблять таке, та й вони таке робили. **ЛК:** Взагалі а чим жиди від інших відрізнялись? Було щось таке? **ЛВ:** Нічого не було, вони як люди були дуже добрі, вони дуже добрі спеціалісти були, лікарі зубні, всякі професії. **ЛК:** А ось спеціалістів німці теж вбивали? **ЛВ:** Да, то чо не.

[00:28:44-1](#)

Запитуємо, як звати інформантку. Демянів Люся Василівна. Дякуємо. Починаємо прощатися, аж Л.В. повертається до теми війни. В будинку. В. раніше жила полька, під час війни в будинку жили 10 родин. Історія про парашутиста, який приземлився біля їхнього дому під час війни. Матерію з парашута люди розібрали, матерія була дуже цінна, навіть шнурки.

[00:32:20-6](#)

На вулиці інформантки (Вул. Володимира Великого?) більшість будинків біли польські.

[00:32:43-0](#)

ЛК: А куди євреї ходили молитися? **ЛВ:** Вони мали такі будинки такі були як тепера всякі такі є, всякі такі секти. І от вони сиділи в тих будинках, і пам'ятаю, сиділи всі так гойдали. Так всі молились і гойдалися. такий у них був закон. **ЕЙ:** А одяг їхній відрізнявся? **ЛВ:** Ні, одяг був звичайний. **ЛК:** А чого вони так гойдалися? **ЛВ:** Ну, то у них закон такий. У нас нрзбр, хрестяться, а у них гойдалися. Гойдається як жид, так говорять. Вони так сиділи і гойдалися як жид. Вони, видно, мали таку прикмету. **ЛК:** А я кі ще були прикмети? **ЛВ:** Мала дитина була, як є старші, вони би вам більше розказали. Є люди по 86-7 років, одна недавно недавно померла, мала 93 роки.

[00:34:01-0](#) А більше таких старших нема.

[00:35:51-6](#)

Запитуємо про старожилів. Волинський Йосип. Показує, де він живе. Запитуємо про Іру Іроденко, Л.В. говорить, що та проживає в кінці вулиці, перша хата справа.

[00:35:40-8](#) І.І. за 80 р., місцева, тут народилася. [00:36:50-6](#)

ЛК: А як ця вулиця називається? **ЛВ:** Називалась Молотківська, потім ще яюсь, я забула, а тепер-ка називається Володимира Великого. А інша - то вулиця Челюскінців раніше називалася, а зараз Івана Богуна, перейменували. Чого вони так перейменовують, я не знаю.

[00:37:42-5](#)

Дякуємо, прощаємося.

English translation of transription:

Not yet.

Description:

The World War II.

The Holocaust.

Pre- World War II life in Nadworna.

Jewish traditions.

Interviewer: Elena Kushnir

Interviewer: Elina Ioffe

Community: [Stanislawow \(Ivano-Frankivsk\)](#)

Джерело: <http://www.jgaliciabukovina.net/uk/node/111811>